

Just do it: לנעול נעליים או טוב יותר ללכת יחף?

שוב נכנסנו לסגר שמצמצם את היציאה החוצה, ואחד הסימנים המאפיינים את התקופה הוא נעליים. הן נשארות מבושות בכניסה הביתה ולא באות לידי שימוש. זכורני שבתום הסגר הראשון בשנה שעברה שהקיף את העולם ונמשך חודשיים ארוכים מפסח עד שבועות, פגשתי חבר שאמר לי: "היום נעלתי נעליים לראשונה זה חודשיים...".

אבל יש כאלו שלא מחכים לסגר כדי ללכת יחפים. ישנה תנועה עממית כיום שמעודדת הליכה ישירה על הקרקע ולפי ערך 'הליכה יחפה' בויקיפדיה, שירות הבריאות הלאומי של בריטניה המליץ בשנת 2014 "ללכת יחפים או ללבוש סנדלים פתוחים בכל הזדמנות שאתם יכולים ... על מנת לעזור בעצירת זיעה וריח רע היוצאת מכפות הרגליים". בקיבוצים הייתה מקובלת בעבר הליכה יחפה בימי הקיץ, וישנם כמה פארקים של רשות הטבע והגנים שמיועדים להליכה יחפה בלבד. מנגד, רופאים אחרים טוענים כי הליכה יחפה מעמיסה על הרגל וגורמת נזקים שונים.

אין ענייננו כמובן בהיבט הרפואי של היחפנות, אבל מרתק לבחון את התפיסה היהודית על נעילת נעליים והליכה יחפה: הנעליים תופסות מקום של כבוד בהלכה, עשרות הלכות לאורך השנה עוסקות בהן והשאלה היא: בעד או נגד? האם מוטב לחיות בעולם ללא נעליים או שנעילת נעל מצווה?

הצו הראשון שקיבל גדול הנביאים מה' היה לחלוץ נעליים. אלו היו ימים אימים. עמנו היה מסוגר בגלות מצרים תחת מלך אכזר וסבל מרורים. הגברים עבדו בפרך, הנשים נרדפו על ידי הקלגסים המצריים והתינוקות הוטבעו ביאור. במקביל, גואל ישראל, משה רבנו הואשם בהריגת מצרי ונאלץ לברוח הרחק לארץ מדין. במשך עשרות שנים חי בבדידות כרועה צאן חמיו.

בוקר אחד צעד במדבר ולפניו נישא הר. משה הביט לראש ההר וראה מחזה שלא מהעולם הזה. שיח קוצני נשרף באש והשיח לא אופל. בעוד ששיח יבש אמור להתחלל תוך שניות, כאן האש בערה ולא אכלה. נסעה ולא שרפה דלק. משה הבין שהוא עד להתגלות פלאית והוא התקרב לטפס לראש ההר כדי לבחון את התופעה מקרוב. ואז שמע את קול האלוקים לראשונה בחייו:

1. שמות ג': ויאמר משה אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה וירא ה' כי סר לראות: ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני: ויאמר אל תקרב הלם, של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא.

בלא ידיעתו הוא נקלע לעמוד לפני "הר האלוקים חרבה", ההר המקודש עליו תרד השכינה ותינתן התורה מהשמים. הקב"ה ציווה אותו לעצור ולא לטפס אל ראש ההר כי עדיין אינו ראוי לראות במעלת השכינה. וכן להשיל נעליו מעל רגליו כי "המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא".

רמב"ן: 'אל תקרב הלום' – לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה, כי [רק במתן תורה בהר סיני] נגש אל הערפל אשר שם האלוקים ... ואע"פ שהיה רחוק מהסנה הזהירו בזה, כי נתקדש כל ההר בדרת השכינה לראש ... והנה כולו קדוש ואסור בנעילת הסנדל.

כשם שראשית ההתגלות של משה הייתה בחליצת נעליו, כך מצווה תלמידו, יהושע בן נון, בעומדו לפני רגע השיא בכיבוש הארץ לחלוץ את נעלו האחת. יהושע והעם עברו את הירדן וניצבו בפני החומות העצומות של יריחו. יהושע תהה איך אפשרי לחצות את המחסום העוצמתי ואז ראה פתאום "איש" עומד נגדו. האיש שהיה מלאך ה' ציווה אותו להשיל נעל אחת מרגליו, וחליצת הנעל הייתה הכנה לקראת התגלות ה' שבישרה על ההתמוטטות המדהימה שעומדת לקרות לחומות יריחו.

יהושע ה': ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו: ויאמר לא כי אני שר צבא ה' ... ויאמר שר צבא ה' אל יהושע של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא.

מלבי"ם: 'של נעלך' – רצה לומר מהר יגלה דבר ה' אליך וצריך שתפשוט בגדי החומר מעליך, להיות מוכן אל הנבואה שבאתי להביאה אליך ולהכינך אל קבלת השפע הנבואית.

מכאן אפשר להתרשם שנעליים חוסמות את הקדושה, הן מעכבות את התגלות השכינה. ואולי בעולם מתוקן היה מוטב ללכת יחף ולחוש את האדמה כמו בעלי החיים שצועדים ללא נעליים ומתמזגים ישירות עם הטבע. אולם מעניין להעיר שמשה הצטווה לחלוץ את שתי נעליו ואילו יהושע רק נעל אחת, ונדון בכך לקמן¹.

מכאן לומדים חז"ל גם לעבודת הכוהנים בבית המקדש שעבדו בצורה יחפה ללא נעליים.

שמות רבה ב: כל מקום שהשכינה נגלית אסור בנעילת הסנדל וכן הכהנים שמשו במקדש יחפים.

מעניין להוסיף כי מצאנו עוד שני מופעים של יחפנות ובהקשרים אחרים לחלוטין: אבליים חולצים את נעלי האיכות מעור ועד"ז בימי העינוי כתשעה באב ויום הכיפורים חולצים נעלי עור. כן אישה חלוצה שממתינה לאחי בעלה שייבם אותה ויקים שם לאחיו המת והוא מסרב לעשות זאת, מצווה עליה לחלוץ את סנדלו, לירוק בפניו ולומר: "ככה ייעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו". ואין ספק שגם זה טעון ביאור, מה משמעות היחפנות במקומות הללו.

עם זאת, בניגוד גמור לכל האמור שאין ללבוש נעלים במקום הקדושה, חז"ל מלמדים שחובה ללבוש נעליים בחיי היום-יום ובמקומות שאינם קדושים. **מה שאסור בתכלית במקום הקדושה - הופך להיות תביעה גמורה במקומות שאינם קדושים.**

שבת קכט, א: אמר רב יהודה אמר רב לעולם ימכור אדם קורות ביתו וייקח מנעלים לרגליו. שבת קנב, א: מי שנעליים ברגליו - בן אדם הוא.

המקור הבא מעניין במיוחד:

פסחים קיג: שבעה מנודין לשמים: מי שאין לו אשה ושאין לו בנים ומי שאין מגדלן לתלמוד תורה ומי שאין לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו והמונע מנעלים מרגליו.

זה מדהים. הגמרא מונה את לבישת הנעליים בתוך עיקרי החיים כמו נישואים, פריה ורביה, תלמוד תורה ותפילין. עוד ראייה חזקה לחשיבות הנעליים היא ההודאה הגדולה, הכללית והמקיפה מדי בוקר:

ברכות השחר: בא"י אלוקינו מלך העולם שעשה לי כל צרכי.

מה כוונת הברכה "כל צרכי" לאחר שכבר בירכנו על בריאות הגוף "נקבים נקבים", "זוקף כפופים" וכו' וכבר בירכנו על הבגד שעומד ליד המיטה "מלביש ערומים"? יתירה מכך: כיצד בכלל אפשר לברך "שעשה כל צרכי" והרי פעמים חסרים צרכים עיקריים, כמו זיווג, ילדים ופרנסה?

ברכות ס, ב: כאשר נועל נעליו יאמר 'ברוך שעשה לי כל צרכי' - האבודרהם: שכל זמן שהוא יחף אינו יכול לצאת ולעשות צרכיו וצרכי ביתו וכיוון שלבש מנעליו כאילו נעשו לו כל צרכיו.

ההודאה המקיפה "שעשה לי כל צרכי" מכוונת לנעילת הנעליים, כי הן השער לעולם המעשי. איתן יכול האדם לצאת החוצה ולסדר כל צרכיו². ואכן זאת הסיבה שבימי עינוי שלא לובשים נעליים, כמו תשעה באב ויום הכיפורים, לא מברכים ברכה זו, שכן אין לאדם את "כל צרכו", את נעליו³.

ואולי הפסוק שעומד בסתירה הכי גדולה לכל האמור בתחילה אודות מעלת היחפנות:

¹ ההבדל הפשוט מבואר במדרש, שמשה ראה את האלוקים ואילו יהושע ראה רק מלאך, וכן משה עמד בהר סיני ואילו יהושע עמד רק ביריחו – ולכן הספיקה חליצת נעל אחת.

² אולי מכאן שאבו הפרסומאים של נייק את הסיסמה: "just do it", כי מי שיש לו נעליים – יש לו כל צרכו...

³ חשיבות הנעליים בולטת גם בסיפור על רבינו הזקן, שהשבוע חל יום הסתלקותו, שציווה לשרוף את כל ביתו שכבר מנפוליאון ואף נעל ביתו, משום שהיה בה **ניצוץ השייך לנשמתו** ונפוליאון היה יכול לשים יד עליו.

ישעיהו יא, טו: והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר... והכהו לשבעה נחלים והדריר **בנעלים – מצודת דוד: ידריך בני הגולה לדרוך בנעלים אשר ברגליהם כי תשוב להיות יבשה.**

זאת הפטרת אחרון של פסח בחוץ לארץ, המביאה לשיא את ייעודי הגאולה המופלאים ("וגר זאב עם כבש וגו'"). העולם ישתנה מהקצה אל הקצה ויטוהר מטומאתו, ישרור בו שקט ושלווה וכאן מבטיח הנביא כי ים מצרים ייקרע לשבעה נחלים ובני ישראל יעברו ביבשה כשהם **נעולים בנעליהם**.

ואנו מבולבלים לחלוטין: מדוע מצווה במקום **קדוש לחלוץ נעליים**? ומנגד במקום שאינו קדוש **חובה לנעול נעליים**, ועד שהקב"ה מנדה את מי שאינו נועל והן עיקר ההודאה שעשה לי "כל צרכי"?

גם צריך להבין את שאר השאלות שהועלו לעיל: מדוע בגאולה העתידה כשאת רוח הטומאה יעביר מן הארץ, נלך דווקא בנעלינו לארץ ישראל? מדוע משה הצטוו לחלוץ שתי נעליו בעוד שיהושע חלץ רק אחת? וכן מהו הקשר בין יחפנות לאבלות ולמצוות חליצה?

[נקודה נוספת ואחרונה צריכה עיון: לאורך הדורות מוצאים סתירות ודיונים לגבי נעילת נעליים בבית הכנסת. רבי אשתורי הפרחי שביקר בארץ ישראל במאה ה-14 מעיד שמנהג הארץ היה לחלוץ הנעליים בכניסה לבית הכנסת. מנגד בתלמוד בבלי ישנם כמה מקורות שחובה להתפלל בנעליים משום כבוד העמידה לפני המלך. היה בכך גם הבדל בין קהילות ארצות ערב שנהגו לחלוץ נעליהם בכניסה לבית הכנסת, ובין הקהילות באירופה שהתפללו בנעליהם.

להלכה, מסקנת הרמב"ם והשולחן ערוך היא שהכול תלוי **בדרך הכבוד** המקובלת במקום. במדינות ערב שדרך הכבוד לעמוד בפני המלך הייתה בחליצת הנעל (אולי בהשפעת מנהגם בבית תיפלותם), אפשר להתפלל יחפים. ואילו בארצות אשכנז שדרך הכבוד היא בנעילת הנעליים, וכך מקובל בימינו בכל מקום – חובה להתפלל בנעליים. וכך ההכרעה ההלכתית המקובלת שאסור להתפלל יחף⁴.

וגם זאת נקודה מעניינת הצריכה ביאור: מה הקשר בין הנעליים ובין הבעת כבוד?

נתחיל עם הסבר פשוט ויפה ונמשיך עם תפיסה מעמיקה בתורת חב"ד הנוגעת לעבודת האדם.

ב. נעליים הם סמל לשלטון וכוח. עם הנעליים **דורך** האדם על הקרקע ומפגין את עליונותו. הנעליים גם מעמידות את כל הגוף ומעניקות יציבות. הן מעניקות "גובה" תרתי משמע. כך מטבע הלשון אודות אדם שנכנס לתפקיד חדש: "הוא נכנס לנעליים גדולות". מנגד, כשלוקח תפקיד גדול עליו אומרים בזלזול: "הוא לובש נעליים גדולות מהמידה שלו", ואילו בתום תפקיד אומרים (בעיקר בעולם הספורט): "הוא תולה את הנעליים".

יסוד הביטויים הללו הוא תורני למהדרין, להבדיל. הגמרא אומרת (קידושין מט) לגבי אדם שהטעה אישה אודות ייחוסו וסיפר שהוא בא ממשפחה פשוטה בעוד שבא ממשפחה חשובה כמו בית מלך או נגידים. היא רשאית לחזור בה מהסכמתה לקידושין בטענה "מסאני דרב מכרעי לא בעינא", כלומר, אינני חפצה בנעליים גדולות מהמידה שלי.

עוד ראייה נהדרת לכך (לפענ"ד): הגמרא מספרת את הסיפור הידוע אודות רבן יוחנן בן זכאי ששכב על המיטה וחמק מאימת הבריונים בדרך לאוהל לגיון הצבא הרומאי. הוא פגש את שר הצבא, אספסיינוס, ואמר "שלום אדוני המלך". אספסיינוס הקפיד: "אינני הקיסר ואתה מורד במלכות". אחרי רגע הגיע רץ מרומא שהגיש לאספסיינוס כתב הכתרה למלך. הקיסר מת והסנאט בחר בו ליורשו. כאן מספרת הגמרא פרט מעניין: אספסיינוס היה בדיוק לבוש בנעל אחת והתכוון ללבוש את הנעל השנייה כדי לקבל את המינוי, אבל לא הצליח לנעול את השנייה ולא לחלוץ את הראשונה. שכן "שמועה טובה תדשן עצם" והרגל שלו **כבר לא התאימה לנעליים הקודמות**.

⁴ <http://halachayomit.co.il/he/default.aspx?HalachalD=3535>

אולי יש לומר הרמז: לכאורה למה הנעל לא התאימה? הרי כל עצמות הגוף היו אמורות לדשן עצם וגם שרוליי הידיים היו אמורים ללחוץ? אלא נעליים הם סמל השלטון ולכן הנעליים הקודמות הפכו להיות קטנות מדי עבור קיסר רומא האדיר. נדרשו לו נעליים גדולות יותר.

אלו דרשות נחמדות, אבל יסוד העניין מובא בסידור שער השמים של השל"ה הקדוש לגבי ברכת "שעשה לי כל צרכי": השל"ה מסביר כי הנעליים הם סמל שלטון האדם על כל בראי הטבע. לא רק על שליטתו בכלל על הכפופים אליו, אלא על כל יצורי הטבע. ולכן הן מסמלות את "כל צרכי".

כך נאמר בתהילים: "תמשילהו במעשה ידיך, כל שתה תחת רגליו, צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי". כלומר, המשלת את האדם שנברא במעשה ידיך ושמת הכול תחת רגליו - צאן ובקר וכל בעלי החיים. שכן העולם נברא כמו פירמידה וכל דרגה שולטת בדרגה תחתיה: הצומח מטפס מעל הדומם ומשביע עצמו מהאדמה והמים. החי דורך על הצומח ומקיים עצמו ממנו. ואילו האדם עומד בדרגה גבוהה מעל כולם, מכלכל עצמו מכולם, ובפרט כשלוש נעל העשויה מעור החי - בכך מסמל את שליטתו על החי שהוא - החי - שולט בצומח ובדומם. כך יוצא שתחת הנעליים נמצאת שליטת המדבר בעולם הטבע כולו ובמיוחד בבעלי החיים.

2. סידור שער השמים ברכת שעשה לי כל צרכי: צריך ליתן טוב טעם ודעת שייכות נעילת המנעלים לברכה זו. קיבלתי ממורי מהרש"ל שהעניין הוא כדברי דוד המלך: 'ותחסרהו מעט מאלוקים גו' תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו, צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי'. כי הקב"ה ברא ד' מדרגות בעולם הזה זו למעלה מזו: הדומם. הצומח עולה עליו ויונק ממנו. בעלי חיים עולים על הצומח ואוכלים ממנו. המדבר שהוא האדם מושל בבעלי חיים ואוכלם ומשתמש בהם ועולה. וזהו 'כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים', שכן כאשר מושל בבעלי חיים ("צנה" כמו "צאן") כל שכן שמושל בדומם וצומח שנמצאים תחתיהם. וכשלוש מעור הבהמה לעשות מנעלים למדרך כף רגליו, מראה ביותר שהוא המושל והכול תחת רגליו, ומצד הממשלה הזאת מברך בלבישת המנעלים 'שעשה לי כל צרכי'.

באותיות של עבודת האדם, זה מסר עצום: כאשר יוצא אדם לעבודתו, הוא חייב ללבוש נעליים. עליו לזכור שהוא המושל בבריאה. הוא זה שמכריע איך יראה העולם הזה. המעשה הטוב שלו יגרור עוד מעשה טוב וישפיע על עוד אדם וישנה את העולם. הוא לא קטן ולא שולי וכל "בוקר טוב" שלו יכול להכריע גורל של אנשים. בסופו של דבר, **העולם הוא האדם** וכל הקיום הוא מקבץ של מעשה ועוד מעשה. הדוגמה הכי עוצמתית לכך היא הקורונה עצמה, שהתרחשה בגלל אחד שאכל יותר מדי והטריף את העולם. אותו פועל לא היה גדול בעיני עצמו, לא יפה מדי ולא מוכשר מדי, אבל בעצם היותו אדם הוא מחזיק את המזוודה הגרעינית שמכריעה את גורל העולם כולו.

מנגד, הדבר הכי גרוע שיכול לקרות לאדם הוא לצאת יחף, כלומר, חסר הערכה עצמית ומודעות לתפקיד שלו, מתוך מחשבה שאני קטן מדי כדי לשנות ולהשפיע. בספרי מוסר מדברים הרבה בגנות הגאווה, אבל הבעש"ט כותב שהוא **חושש יותר מהענוה**:

כתר שם טוב קמה: רוב ענוותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת ה'. שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפילתו ותורתו שפע לכל העולמות, וגם המלאכים ניזונים על ידי תורתו ותפילתו. שאילו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה ובריאה מרוב כל... האדם ראוי לשים לב כי הוא 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' וכל תנועותיו ועסקיו ודבורו עושה רושם למעלה

כל זאת כשמדובר על ההתנהלות היום-יומית, אבל כשמשעה, יהושע והכוהנים עומדים בהיכל המלך לפני הדר גאון עוזו, אין מקום להרגשה עצמית. מצווה לחלוץ הנעליים ולזכור ש"אני לא נבראתי אלא לשמש קוני". כבר אמרו מאורי החסידות כי צריך האדם ללכת עם שני פתקים בשני כיסוי: בכיס אחד לכתוב 'בשבילי נברא העולם' ובכיס שני לכתוב 'אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני'...

הנה הרעיון בספר "באר יוסף", שכתב הרב יוסף צבי סלנט, מרבני העדה החרדית בדור הקודם:

באר יוסף שמות ג,ה: לדברי השל"ה שנעילת המנעלים היא הוראה על היות האדם מושל בבריאה, לזאת במקום שנגלית השכינה, מקומו של ממ"ה הקב"ה, אסור להראות שום שררה וגדולה, שאין גדולה בפלטין של מלך ואין גאווה לפני המקום.

בכך מבאר הגרש"ז אוערבאך מה שהאבל (ותשעה באב ויוכ"פ) חולץ נעלי העור, שכן חליצת הנעל מסמלת **הכנעה ושפלות**. האבל איבד את אביו ל"ע ובכך איבד את משענתו, מקור גאוותו וביטחונו. וכך ביוכ"פ חולץ נעליו ומסמל כניעותו ושברו לבו. בכך ראיתי מבארים מה שהאישה החלוצה חולצת נעל יבמה, שכן בכך משתחררת כביכול משלטונו ותלותה בו.

עוד ראיתי מביאים בשם האברבנאל (ולא מצאתי בפנים) מה שמשא חלץ שתי נעליו ואילו יהושע לא חלץ אלא אחת. שכן חליצת הנעל נועדה לטעת בהם צניעות ולומר שהגאולה תהיה מכוחו של הקב"ה, ואכן אצל משה הייתה הגאולה מכוח הניסים והנפלאות ולא הרים אלא מטהו, ולכן חלץ שתי נעליו. אולם יהושע נדרש לפעול גם בדרכי הטבע ולכבוש הארץ בכוח הצבא, ולכן חלץ רק נעל אחת.

בהערה⁵ הובא וארט חסידי נפלא בהמשך לגישה זו. עד כאן רעיון אחד, ומכאן הסבר רחב ומעמיק בתורת חב"ד שמסדר את הראש ומרומם את הנפש.

ג. המטרה הפשוטה ביותר של הנעליים היא להגן מפני האדמה. עד כמה שהעולם נהדר, אבל הוא גם נושא סכנות והמטרה של הנעליים היא להגן מפני הסכנות: ליצור חציצה והפרדה בין הרגל ובין הקוצים והאבנים הפזורים על פני הקרקע. במובן הפנימי זה אומר שהנעליים נועדו להגן מפני בעיית הבעיות של החיים: המלכודת של החומריות. הנעליים הרוחניות נועדו ליצור חציצה והפרדה בינו ובין העסק ובכך להגן מפני ההתמכרות של הקריירה: הרשת שטווה ההצלחה העסקית לרגליו ומשכיחה כל דבר אחר חוץ מהרצון להצליח ולפרוץ גבולות.

הנעליים נועדו להציל מפני אותה רעה חולה שאנשים בוכים עליה בסוף ימיהם. הם מביטים אחורה ואומרים: "חבל ששקעתי בעבודה ובמה שהיה דחוף, חבל שלא ייצרתי סדר עדיפויות אחר שמעדיף את החשוב על פני הדחוף".

למה הדבר דומה? סיפור כואב עם מסר עוצמתי: אחת השכונות החב"דיות הוותיקות בארץ היא שכונת "נחלת הר חב"ד" בקרית מלאכי. בראשית הקמתה התיישבו בה יהודים שברחו מרוסיה ואחד מהם נהג לספור סיפור מרטיט. לדבריו הכיר באופן אישי את האישה, גיבורת הסיפור:

זה היה באוקראינה בתחילת מלחמת העולם השנייה. הנאצים כבשו את המדינה ופתחו במסע הרג רצחני. שיטת החיסולים הייתה אכזרית: קלגסי האס, אס היו חופרים בורות ענק, משליכים לתוכם אלפי גברים, נשים וטף ויורים בהם. אחר כך מעמיסים עוד שכבת אדם ומחסלים גם אותה. באחת העיירות הייתה אישה שבעלה התגייס לקרבות ולא חזר. היא נותרה לבדה עם בנה התינוק והחליטה לתפוש רכבת ולברוח ממרכז המדינה. אולם תחנות הרכבת היו מלאות בחיילי הצבא הנאצי ואם תעלה עם תינוק בידה – זה יעורר חשד. היא הכניסה את התינוק לתוך שק בו אורזים חפצים, בשק נוסף ארזה מעט אוכל ובגדים וככה עלתה לרכבת בשקט.

מתחנה לתחנה גבר החשש. חיילים נאצים צבאו על הפתחים והיא הרגישה עיניים ננעצות בה. בהחלטה של רגע העבירה אוכל ובגדים לתוך השק של התינוק והשאירה את השק השני על הרצפה. כשהרכבת הגיעה לתחנה, אספה במהירות את השק ורצה החוצה. כמטורפת שעטה לתוך השדות ועצרה אחרי כמה קילומטרים. אך משהו העיק עליה. הידיים שלה רעדו ופתאום היה נדמה לה כאילו השק קל לנשיאה. היא פתחה אותו בתנופה וגילתה כי במנוסתה נטלה את זה של הבגדים ואילו השק ובתוכו התינוק נשאר ברכבת שהמשיכה לדרכה...

הסיפור הקשה הוא משל חד על חיינו: גם במלחמה על החיים, אנו בוחרים את השק הקל יותר, זה שנעים יותר לנשיאה, זה של החפצים הדוממים... אנו מעדיפים את **הדחוף על החשוב**.

⁵ בשם הצדיק רבי נפתלי מרופשיץ אומרים וארט חי: המילה "נעל" היא ראשי תיבות לשלוש כוחות השלטון שקיבלו תלמידי חכמים: "נעילה, עקיצה, לחישה", כדברי חז"ל: "והווי זהיר בגחלתן שלא תכוה, שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף". וההוראה הראשונה שמקבל משה כמנהיג ישראל: "של נעליך" - תסיר את ההנהגה הקפדנית והרגזנית על ישראל וראה תמיד בזכותם וטובתם.

יהודי מחזיק ביד שני שקים: השק של הבעיות הדחופות, של העסק והקיום החומרי, והשק של הבעיות הלא דחופות אבל היותר חשובות: זה של המשפחה וההתקדמות הרוחנית. אבל שני השקים אינם מתחרים שווים: בלהט החיים אנו מעדיפים בטבעיות את הדחוף על החשוב. הוא גם דוחק יותר והוא גם קל ונעים יותר לנשיאה, הוא מייצר ערך אישי, הגשמה ומלאות.

עם כל הקושי בעבודה, אבל אנשים לא מפסיקים לעבוד, גם אלו שיש להם הכול לא מפסיקים לעבוד, משום שהיצרנות מעניקה הרבה יותר מכסף, היא מייצרת את הדבר הגדול ביותר שאדם זקוק לו: ערך אישי והגשמה עצמית. ואולם הקריירה שואבת הכול, את כל האנרגיה הזמינה, היא חוטפת בשבי ולא מותירה פניות. הקריירה משכיחה את העיקר: שיצאנו לעסק כדי **לרומם אותנו למעלה**, להיות שגרירים של הקב"ה במרחב ולא חלילה כדי לרדת דרכו למטה.

הזכרו לעיל דברי השל"ה כי נעילת נעלי עור נועדה להזכיר את שליטת האדם על החי. אבל מהי באמת ההצדקה לכך? באיזו זכות הורג האדם את החי? במה טוב האדם ממנו? התשובה היחידה היא שהאדם מרומם את החי. הוא המשדרג הגדול של הבריאה ומכוון את כולה לקדושה. ואולם המלכודת פרושה לרגליו: לעתים אנו יורדים אל החי במקום להרים אותו אלינו.

זאת המטרה של הנעליים: ליצור הפרדה בין האדם והחומר ולהזכיר לו שהוא אינו חומר, הוא והאדמה אינה מציאות אחת. אדרבה: הוא נועד **לשלוט בחומר** ולהעלות אותו אליו.

3. תורת מנחם תשכה ג/212: אף שיהודי נמצא בגלות בין העמים וכל ההשפעות הגשמיות עוברות באמצעות השבעים שרים [כלי הטבע], אעפ"כ צריך להיות ניכר שהוא יהודי, שהוא מובדל מהעולם בבחינת 'אתה בחרתנו מכל העמים'... היינו שגם כשעוסק בעובדין דחול באמצעות העקביים, הרי זה באופן שיש מנעלים לרגליו, שהוא מובדל מהארציות ועושה אותו רק בגלל היותו 'אנוס על פי הדיבור'.

הראשון שחשש ממלכות העבודה היה הפועל היהודי הראשון בהיסטוריה: יעקב אבינו. פרשת ויצא מספרת על יעקב שעוזב את הארץ כדי לעבוד כשכיר בבית לבן. בדרך לחוץ לארץ הוא עוצר בבית א-ל ונרדם וחולם חלום. אבל לפני זה מספרת התורה: "וייקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא". בטרם שכב לישון, אסף כמה אבנים והניח סביב ראשו ורק אחר כך שכב לישון. רש"י מסביר כי יעקב חשש מפני חיות רעות שיפגעו בו בחשכת הלילה ולכן אסף אבנים והניח סביב ראשו כדי להגן מפני התקפת בעלי החיים.

זה כמובן דורש ביאור: מה יועילו אבנים סביב ראשו? הרי בעל החיים יכול לנשוך את הרגל ואז לא יוכל לצעוד? או לפגוע בליבו ח"ו? וממה נפשך: אם הוא חושש מבעלי חיים, עליו להקיף את כל גופו באבנים ואם אינו חושש אלא בוטח באלוקים, למה הקיף את הראש?

הרבי עונה (לקו"ש א ויצא): יעקב לא חשש מהחיות בחוץ, הוא חשש מהחיות בפנים. בפעם הראשונה עוזב יהודי את הארץ כדי להתמסר לעבודה ויעקב חשש שהעבודה תשתלט עליו. שהוא יהפוך להיות עבד להתמכרות להצליח במקום להיות זה שעובד כדי לחיות. לכן כיסה את הראש כדי להזכיר לעצמו, שה'ראש', ההתלהבות והתשוקה הפנימית, צריכה להישאר מעל זה. כך לשון הפסוק: "יגיע כפיך כי תאכל - אשריך וטוב לך". אם יהודי עובד רק עם ה"כפים", אבל במהותו ועצמותו הוא זוכר שהכול חלק משליחותו כלפי שמים – אז אשריך וטוב לך.

וכנראה שמה שהספיק ליעקב לזכור בראש, אנחנו צריכים לזכור **ברגליים!** אצלנו תובנות המוח אינן מספיקות כדי לנהל את הרגליים ולכן עושים את התזכורת בתחתית הגוף עצמו.

תורת מנחם שם/207: למרות שצריך לעסוק בעניינים ארציים, צריך לנעול בשעת מעשה 'נעל', דבר המפריד בינו לארץ. היינו שיהיה מנותק מהעניינים הארציים, לעשותם בלא לב ולב. כלומר: לא די בכך שיעסוק בענייני המסחר רק זמן מועט, כפי המוכרח לפרנסתו בלבד, ואילו במשך שאר הזמן יהיה מונח בתורה ותפילה, ללא טרדה ומחשבות זרות בעניינים גשמיים, הדרישה היא שגם בעת המסחר גופא יהיה מנותק מעניינים ארציים, ובדוגמת הנעל שהיא לבוש על העקב שברגל עצמו.

עד כאן דובר על החובה לנעול נעליים בשעת העסק, ואולם מנגד, במקום גילוי השכינה נדרש דווקא **לחלוץ את הנעליים**. כמו שהצטוו משה, יהושע והכהנים בבית המקדש. שכן כשמגיעים על היעד הרוחני, נדרש להיות שם לגמרי. לסגור את הטלפון בכניסה לבית הכנסת, לפתוח ספר ולשקוע בו.

למה הדבר דומה? לפני כמאתיים שנה היה בעיר ברוד בפולין, יהודי גדול בשם הרב אפרים זלמן מרגליות. הוא חיבר בין היתר את הספר "מטה אפרים" על הלכות ימים נוראים. הרב מרגליות היה סוחר גדול והתעשר ואחר כך החליט להתמסר לתורה. אשתו החליפה אותו בניהול העסק והוא שקע במלאכת הכתיבה. אמנם כיון שהיה וותיק ממנה והייתה זקוקה לעצתו, היה להם הסכם שבמשך כל היום הוא פנוי לשאלותיה, חוץ מכמה שעות שהוא סוגר את החדר ושוקע בלימוד.

פעם נכנס סוחר והציע לה עסקה נהדרת והיא רצתה את עצת בעלה. אולם זה חל בדיוק באותן שעות 'טיסה' בהן היה שוקע בתורה. הוא סירב לדבר על העסק והמליץ לה לקבל את ההחלטה לבד. מאוחר יותר כשישבו יחד אמר כך: תמיד תמהתי על דברי חז"ל 'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה'. אבל איך אפשר למות על התורה? הרי מצווה 'וחי בהם ולא שימות בהם?'. היום הבנתי: אדם צריך לעשות לעצמו זמנים שהוא כאילו 'מת', שהעולם אינו קיים עבורו והוא מסור אל הקב"ה. ואילו את צריכה לחשוב כאילו כבר מתתי ואז את תקבלי את כל ההחלטות הנכונות בכוחות עצמך...

רשימות הרבי מליובאוויטש לט: רק ב'אדמת קודש' הוא להיפך – 'של נעליך מעל רגליך', כי באדמת קודש אין צריך לפעולת הנעל, וגם אין צריך להיות חציצה והפסק בין הרגל לאדמת קודש, וכן במקדש העבודה היא דווקא ברגל יחפה, כי גם קרקע המשכן קודש ואם עובד יחף עבודתו פסולה.

כעת אפשר להבין את השאלה האחרונה: מדוע בגאולה העתידה הובטחנו "והניף ידו על הנהר ... והכה לשבעה נחלים והדריך בנעלים"? והרי במקום גילוי השכינה מצווה ללכת יחפים על הארץ?

כאן מגלה התורה את תכלית השכר לכל מעשינו ועבודתנו (ראו בסוף השיחה שם): סוד ההגעה אל הגאולה בקרוב ממש הוא בזכות היותנו **לובשי נעליים בגלות**. העובדה שידענו להיות נוכחים בעסק אבל עם 'נעליים סגורות', עם תנועה של השפעה ולא של קבלה, היא זו שמרוממת את העולם ומכשירה כל פינה וכל נקודה להתגלות האור הגדול בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**